1997. december 24. - **Szent Erzsébet védelmében**

Álmosan pislognak a régi házikók és nagy testvéreik, az új emeletes rezidenciák ablakszemi a zsámboki dombok dunyhái között. A dombtetőn strázsáló templom őrzi a falu nyugalmát. Ide futnak be a környező községekből az utak, ahogy a címbéli népdal előírja.

Tán meg sem ébredt a falu, gondolhatná az érkező. Pedig a java nép már túl van a reggeli locsoláson, a fólia alatti görnyedésen. Megvolt a reggeli torna, ami ugyan szabadon választható, de ha már elvetették a magot, eldugták a palántát, attól kezdve kötelező. Utána pedig rohanás a bejáró buszhoz.

Az iskola udvarára kiszabaduló gyereksereg fuj ébresztőt merengésemből. Két sokszoknyás néni válogat a butik kínálatából - bizonyára unokáikat bünteti majd a percdivatú ajándék. Ők maguk időt álló fekete harangot ringatnak derekuk körül.

- Forduljon balra az iskola meg a templom között - mondják alkalmi idegenvezetőim. – A parkban megtalálja a polgármesteri hivatalt.

A fák között rejtőző épület bejárata mellett szolid tábla jelzi, nevezetes helyen járok. 1986-ban ebben a községben tartottak először „válóperi" népszavazást. A zsámbokiak megunták a Valkóval és Vácszentlászlóval való közösködést. Úgy döntöttek a szavazásnál, hogy kiveszik a valkói tálból a maguk cseresznyéjét, és igyekeznek igazságosan elosztani - Zsámbokon. Ez abban az időben nem kis politikai bátorságot föltételezett, hiszen pontosan szembehelyezkedett a párt ideológiai ostorcsapásával. A nagy gonddal összeterelt nyájból először csak a fekete bárány bitangolt el, de ezzel kezdetét vette az önállósodási hullám.

- Nem volt könnyű a válás, - emlékezik Kókai Zoltán polgármester. - Szerencsére a sajtó is támogatta a kezdeményezést, az újságírók egymásnak adták a kilincset. A falut sem kellett félteni, a kezdeményező, Balogh József gyógyszerész nagyon fölkészült ember, s a helyi párttitkár vállalta a szóvivő szerepét. Nem nagyon kellett kampányolni, hiszen mindenki látta, hogy Valkó sokkal jobban fejlődött, mint mi.

A polgármester a 94-es választáson került ebbe a beosztásba. Korábban tagja volt a tanácsnak és a vb-nek is. Tősgyökeres zsámboki, a fölmenői is itt születtek. Évtizedeken keresztül az Áfésznál dolgozott és a helyi intéző bizottság elnöki tisztét is betöltötte.

Hivatali irodájába besüt a nap, a tárgyalóasztalon a karácsonyi ajándékutalványok hevernek.

- Karácsony előtt mi is megtartjuk az idősek fenyőünnepét, a hetven év felettieket - 270 ilyen korú lakosunk van - műsorral és ajándékkal köszöntjük. Ez a legkevesebb, amit az önkormányzat megtehet idős polgáraiért viszonzásképpen, hiszen a faluban nagy hagyománya van az önzetlen segítésnek.

– A zsámbokiakat soha nem kellett rábeszélni, ha szükség volt a munkájukra. Akkoriban tanácstagként jártam házról házra kértük a segítséget, mozgósítottunk, akár a vízmű építéséről, akár az iskola bővítéséről volt szó. A tizenöt kilométernyi utunkban is ott van a lakosság pénze és verejtékes munkája. De társadalmi munkában építettük a fogászati rendelőt, az ABC áruházat és a járdákat is. A tornacsarnok közös fölépítése már az elődömet és az akkori testületet dicséri.

A tenni akarásból a katolikus egyház hívei sem vonják ki magukat. „Sej haj építik már a zsámboki templomot" - énekelték réges-rég a dalt a helybéli fiatalok. Ezt írja könyvében Lapu Istvánné, a falu Margit nénije, aki amolyan egyszemélyes „intézmény". Könyvet ír a faluról, múzeumot alapít, hímzőkört vezet, néptánccsoportot hív életre és maradék szabadidejében festeget. A falu élő lelkiismerete.

Könyvét az Isten házának leírásával kezdi. A ma is látható korai barokk templomot 1732-ben báró Beniczky Tamás építtette. A főoltár képén kolduskent térdel Szent Erzsébet, a falu védőszentje és a templom névadója előtt.
Bíró Mihály esperes elévülhetetlen érdemeket szerzett a templom külső és belső felújításában. Bár a költségek zömét adományokból fedezték, a képviselőtestület is támogatást nyújtott. Az atyát 75. születésnapja alkalmából az önkormányzat díszoklevéllel tüntette ki 1995-ben.
A katolikus templom csak az egyik vonzerő a falu sok idegenforgalmi látványossága közül. A legtöbben persze a hagyományok megismerése, a gyönyörű népviselet miatt jönnek Zsámbokra. A templommal átellenben, a sarkon egy régi ámbitusos paraszthaz feliratával büszkélkedik: Falumúzeum. A látnivalókat Csáki Mihályné sorolja nagy hozzáértéssel és büszke buzgalommal. Ilyenkor telelő idején fehér holló a betérő látogató. A tisztaszobában makulátlan ragyogás, a konyhában rend, hátrébb pedig a szövőszéken a közismert zsámboki szőttes szőnyeg.

Korábban, évtizedeken keresztül jelentős volt az idegenforgalom és nagyon sok csoport megfordult a községben - mondta a polgármester. Kérdésemre, hogy miért használt múlt időt, így folytatta. - Az utóbbi időben csökkent az igény és az idegenforgalom intézményeit is átszervezték. Bár igyekszünk mindent elkövetni annak érdekében, hogy ismét föllendüljön a vendégforgalom, egyelőre nem sikerült látványos eredményeket elérnünk. Megalakult a Gödöllő és Környéke Turisztikai Egyesület, amihez mi is csatlakoztunk, abban a hitben, hogy a gödöllői kastély bemutatásán kívül figyelmet fordítanak a környék idegenforgalmi értékeinek bemutatására is. Készült a községről tévéfelvétel és prospektus, várjuk a vendégeket. A zsámbokiak nagyon vendégszeretők és nyitottak, büszkék azokra a hagyományokra, amelyeket évszázadokon át megőriztek. Kiemelkedő látványosság a zsámboki lakodalom, amit ugyanolyan koreográfiával mutatunk be, ahogy egy valódi esküvő zajlik, és ugyanazt az ételt-italt fogyasztják a vendégek. A résztvevők szépen hímzett zsámboki zsebkendőt kapnak, amely annak igazolására szolgál, hogy meghívottként vesz rész a vígasságon.
A lakodalmast egy szép tájjellegű vendéglőben rendezzük. Korábban ezeken közreműködött Szabó Pista bácsi, a falu sztár-vőfélye, aki robusztus alakjával, tiszta hangjával és nem utolsó sorban pótolhatatlan rigmus-repertoárjával nagy sikerrel vezényelte a műsort. „Nagy" Szabó Pista bácsinak további érdemei is vannak, nemcsak hivatásos vőfély, hanem a nyugdíjasklub megalapítója és a férfikórus szólistája. Ő is intézmény a faluban.
Annak ellenére, hogy a zsámbokiak nagyon vendégszeretők, családközelbe nehezen kerülhet az idegen. Talán ez az oka, hogy a falusi turizmus, a koszt-kvártély errefelé nem terjedt el. Bár arra már volt példa, hogy egy-egy - turistacsoporttal itt járt - látogató később a családjával együtt tért vissza vendégségbe.
A község gazdag néprajzi kincsének része a helyi viselet. Ezt az élő hagyományt a hétköznapokban elsősorban az idősebbek viszik tovább, de ünnepi alkalmakkor a fiatalok is felöltik a sokszoknyát. A ruhákat a szülők-nagyszülők varrják, és már csak néhányan vannak eme értékes tudomány birtokában, így félő, hogy ez a becses ismeretanyag előbb-utóbb feledésbe merül. Hacsak a művelődési ház szakkörében életre nem keltik a tű-cérna művészetét. Néhány évvel ezelőtt még volt arra példa, hogy valaki az egyik szomszéd község - szintén zsámboki hagyományokat művelő - teljes együttesét „kistafírozta".
- A művelődési ház keretein belül működik egy népi együttes - veszi fel a fonalat újból a polgármester -, ennek vezetője Györe Béláné, nyugdíjas pedagógus. Engem is ő tanított meg a betűvetésre. Nagy tekintélynek örvend, egyetlen hívó szavára mozdulnak az emberek.

Természetesen nemcsak a táncban, hanem a dalban is otthonos, így az asszonykórust is vezeti. Az együttes bemutatta többek között a lakodalmas színpadi változatát, a helyi húsvéti hagyományokat, valamint nemrég nagy sikerrel szerepelt a bagi fesztiválon.
A férfikórust egy másik „funkcióhalmozó", a nyugdíjas-klub vezetője, Magyari Mihály irányítja. A néptánctanításban néhány év kimaradt, de az utánpótlás nevelése ma már a kókai Szívós-házaspár szakértő kezeiben van.
A zsámboki búcsút az Erzsébet-napot követő vasárnapon tartják. Az ünnep idén is szentmisével kezdődött. A legtöbb családnál nagy traktával vendéget fogadnak, majd végigjárják a kirakodóvásárt, és körhintára ültetik a gyerekeket. A búcsú hagyományosan a fiatalok ismerkedésének alkalma. Pártolni kell az ilyen lehetőségeket, hátha többen kapnak kedvet a családalapításhoz.
- Sajnos mostanában kevesebben születnek, mint ahányan meghalnak - mondja a falu első embere. - Húsz évvel ezelőtt mintegy 3600-an laktak Zsámbokon, napjainkban csak 2300-an. A lakosság most már nem csökken, mert a megüresedett házakba főként a fővárosból kitelepülők költöznek.
A falu szellemi tőkéjét nemcsak a népviselet és a gazdag hagyománykincs képezi, hanem az a rengeteg tapasztalat, amely a fóliás zöldségtermelés során halmozódott föl. Egyik-másik fóliázó majd' egyetemi szinten képezte ki magát növényvédelemből, fajtaválasztásból. Az értékesítési nehézségek miatt az utóbbi időben jó néhányan felhagytak a zöldségtermesztéssel, de még mindig sokan ebből tesznek szert kiegészítő jövedelemre. Kell a pénz a gyerekeknek, az unokáknak. Korábban az Áfész keretén belül történt a termeltetés és az értékesítés is. Előfordult, hogy egy-egy nap több vagonnyi zöldáru került ki a faluból.
- Mostanában állapodtunk meg egy vállalkozóval - folytatja a polgármester -, és reméljük, hogy sikerül hosszú távú együttműködést kialakítanunk. Az Agragent Kft. kibérelte az Áfész egykori telepét, előkészítőt és csomagolót kíván létesíteni. Ha életképes lesz az a társulás, amit a 16 település önkormányzata hozott létre, talán majd egy hűtőházat is építhetünk. Biztosan lesz mivel megtöltenünk. De eddig sem voltunk tétlenek, igyekeztünk minden kínálkozó lehetőséget megragadni. Egy vállalkozó csoport erőmű építéséhez keresett megfelelő területet, mások pedig kész üzemi épületbe költöztek volna be. Velük nem tudtunk egyezséget kötni.
A társulásba tömörült községek vezetői most gyűjtik a megoldandó feladatokat, hogy aztán egyesült erővel (és ésszel) pályázzanak, csalogassák a befektetőket, egyszóval felvirágoztassák térségüket. Talán egyszer még bőven termő virág lehet a falusi vendéglátás Zsámbokon is. Kép és szöveg: ***Zétényi Zoltán***